

מוקדש לע"נ סבי הרב יוסף שעיו
 זצ"ל, שהיה אחראי על העירוב בחלב
 עיר הולדתו. עלה לירושלים בשנת
 תרצ"ה, נסמן בהר המנוחות בשנת
 תשל"ז ואנכי נער סרס הכרתיו
 כראוי.

יוסי זיו

תחום שבת בישובי מועצה אזורית שפיר

בדיקת אפשרות הליכה וטלטול בשבת בתחום ישובי מ.א. שפיר

ראשי פרקים

- א. הקדמה
- ב. קצור הלכות טלטול ותחומין בישובים
- ג. הערות למפה, הכוללת סימון גבולות צוה"פ וריבוע הישובים
- ד. ממשואות יצחק למרכז שפירא
 1. ממשואות יצחק למרכז שפירא וחזרה, ולהיפך, ללא הנחת עירוב תחומין
 2. המלצה להנחת עירוב תחומין
 3. אחוזת אתרוג
- ה. מעין צורים לשפיר ולזרחיה
 1. ריבוע שפיר כנגד צלעות מקבילות
 2. זרחיה - עיר שיש לה צלע אחת ישרה הממלאת כל רחבה
 3. עין צורים ושפיר ריבועים נכלעים זה בזה
- ו. מזרחיה לניר בנים
 1. ניר בנים - עיר שאינה מוקפת
 2. ניר בנים בלוע בתחומו של זרחיה
- ז. זבדיאל, אלומה, רווחה וקוסמיות
- ח. טבלה מסכמת

א. הקדמה

מאמר זה רואה עצמו כיבנו החוקי של המאמר "עירוב תחומין במערך ישובים גושי" / הרבנים ישראל רוזן ואורי דסברג (תחומין ה, עמ' 13 - 54) בענין אחד עוסקים שני המאמרים, הראשון בתחום ישובי גוש-עציון והשני בישובי מ.א. שפיר. במקום שהאריכו כותבי המאמר הראשון השתדלתי לקצר, ובמקום שמערך הישובים באזורנו (שפיר) עורר בעיות שלא נדונו במאמר הקודם, שם מצאתי לי בקעה להתגדר בה. עם זאת, השתדלתי לערוך את הדברים באופן שיהיה מובן אף לקורא שמתוודע כאן לראשונה, לנושא עירוב תחומין במערך ישובים גושי.

כל פסק הלכה הנובע ממאמר זה, נכון ליום כתיבת המאמר בלבד. בגלל אופיו החקלאי של האזור, מצוי מאוד שחוט צורת-הפתח (להלן צוה"פ) נקרע, או שאחראי העירוב מחליט לשנות את תוואי ההיקף. כל שינוי בגבולות צוה"פ גורם לשינוי בריבוע העיר ובתחום האלפיים.

לכן, הרוצה להלך בשבת מישוב לישוב יכול להעזר במפה ובטבלת הסיכום שבסעיף ח', אך חייב לוודא:

1. תקינות ההיקף של הישובים שבכוונתו לעבור בהם.
2. האם לא שינו את תוואי ההיקף.
3. במקרה הצורך, האם הונח עירוב תחומין שניתן להסתמך עליו.

ב. קצור הלכות טלטול ותחומין בישובים

1. אדם השובת ברשות היחיד מותר לו להלך ולטלטל בשבת בכל תחומי אותה רשות היחיד (שו"ע סי' שצו, סעי' א-ב).
2. רשות היחיד היא שטח המוקף במחיצה או גדר לצורך מגורים (שמה, ב).
3. עמודים שגובהם לפחות עשרה טפחים, ועליהם מתוח חוט, מועילים להקפת שטח ע"מ להפכו לרה"י, כיון שמשמשים בסיס להעמדת מחיצה, וזהו הנקרא צוה"יפ (צורת הפתח). רבים מכנים בטעות את צוה"יפ בשם "עירובי".
4. אין הכרח שהחוט יגע בעמוד, ולכן חוטי חשמל שהניחו תחתם עמודים, מועילים להיקף כדין צוה"יפ (שסב, יא).
5. קבעו חכמים להתקין "עירובי - חצרות" על מנת לאפשר טלטול מהבית לחצר או מבית לבית אף ששני הבתים ברה"י, גזרה שמא יטלטל מרה"י לרה"י או להיפך, ויעבור על איסור תורה (שסו, א).

כל האמור לעיל נכון הן לענין הליכה והן לענין טלטול, וכל שיאמר להלן עוסק בענין הליכה בלבד ללא טלטול!

- הדגשתי את הדברים כיון שרבים טועים וחושבים שמותר לטלטל עד היכן שמותר ללכת. יש לזכור שתחום טלטול שונה מתחום הליכה.
6. לכל אדם מותר ללכת (בלי לטלטל) אלפיים אמה מקצה הישוב ששבת בו, וזהו תחום שבת (שצו, א).
7. לצורך מדידת התחום יש לרבע את הישוב.
- משרטטים ריבוע או מלבן מקביל לרוחות השמים, באופן שגבולות היקף הישוב נושקים לצלעותיו מבפנים.
8. מדידת תחום שבת מתבצעת מצלעות הריבוע כלפי חוץ בקווים אופקיים או אנכיים, ומכאן שתחום שבת הוא יחידת שטח ולא מרחק הליכה (שצו, ג).
9. ניתן להכפיל את תחום שבת ל 4000 אמה ע"י הנחת עירוב תחומין בסוף אלפיים אמה (תח, א).
- הפרטים ההלכתיים והמעשיים בדין הנחת עירוב תחומין באזורנו, יבוארו אי"ה בסעיף ד2.
10. נחלקו גדולי האחרונים במדידת האמה. לדעת החזו"א אורך האמה 57.6 ס"מ, ולדעת הגרא"ח נאה 48 ס"מ. במדידת אלפיים אמה מסתכמת המחלוקת ב192 מטר (960-1152). כיון ששיטת הגרא"ח נאה נתקבלה להלכה אצל רוב ישראל, ערכתי את כל המדידות לפי שיטה זו.

ג. הערות למפה, הכוללת סימון גבולות צוה"יפ וריבוע הישובים

1. כל ריבוע במפה שווה לק"מ אחד במציאות. בתרשימים שבגוף המאמר הוקטנה או הוגדלה המפה, אולם העקרון, שכל ריבוע מייצג קמ"ר, נשמר.
2. סימון גבולות ההיקף במפה נעשה ע"י אחראי העירוב בכל ישוב וישוב.

3. ריבוע הישובים נעשה לפי רוחות השמים בסיוע קוי האורך והרוחב של המפה.¹

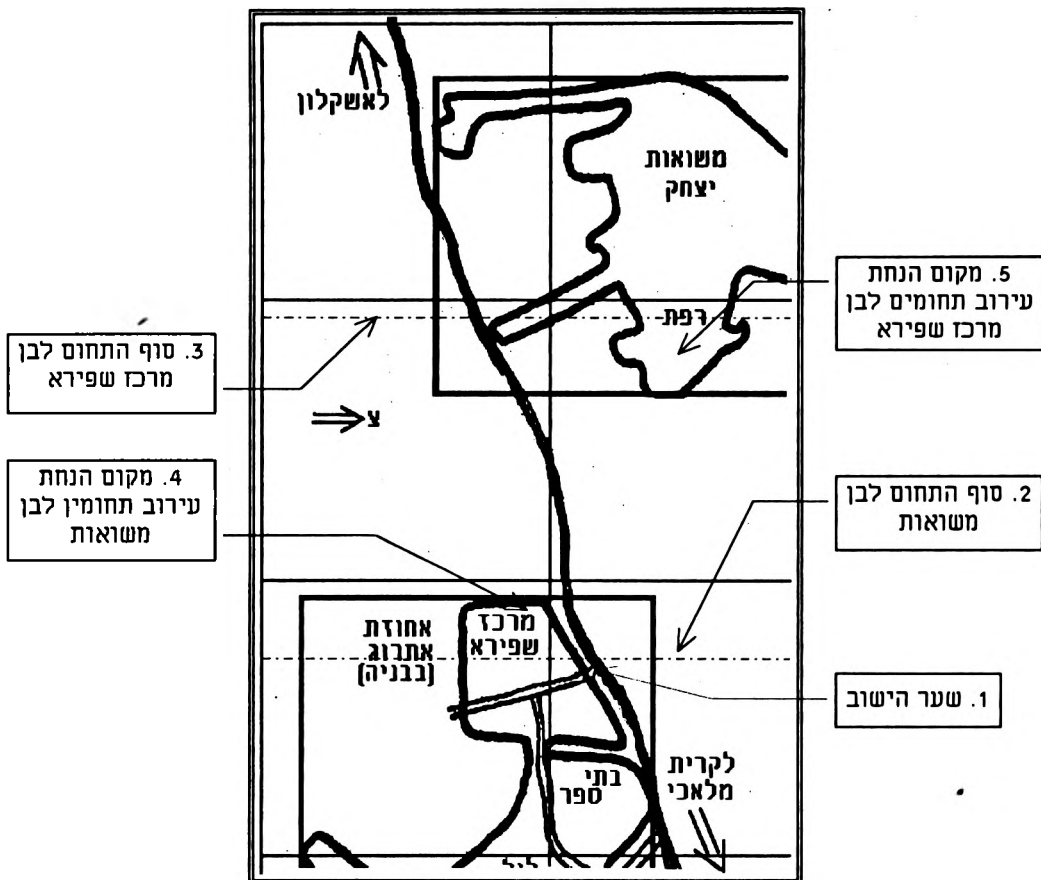
4. אפשר לסמוך על מהימנות הפרטים במפה ודיוקם לצורך פסיקת הלכה.² עם זאת יש להעלות מספר הסתייגויות לגבי שימוש במפה לצורך מדידת תחומין. א. במדידה ע"פ מפה מתגלים אי דיוקים קלים בגלל התכווצות נייר, עובי קו בעפרון ובשנתות הסרגל, ואי דיוקים קטנים במפות עצמן. ב. גדרות הישוב וגבולות צוה"פ אינם מופיעים כמובן במפות המקוריות ולכן שורטטו באומד עין. ג. נחלקו הפוסקים בשיטת המדידה בשיפוע מתון (עליה לגובה 10 טפחים ב 6 אמות, זוית של 16.1 מעלות).

מפשט לשון הגמ', הרמב"ם והשו"ע משמע ש"מקדרין בהרים", כלומר מודדין בקו אוירי. אולם לדעת הביה"ל בשם הרשב"א, בשיפוע מתון מודדין כ"קרקע חלקה" כלומר מדידת פסיעות. באזורנו כמעט ולא קיימים הפרשי גובה בין הישובים, ולכן הפער בין קו אוירי לקו פסיעות קטן מאוד. לאור האמור לעיל, ובהתייעצות עם אנשי הלכה, נראה לי להציע להסתמך על מדידת מפה לרווחא דמלתא, אבל הרוצה להגיע ליעד מסויים, שעל פי המפה נמצא בדיוק בסוף אלפיים, לא יסמוך על מדידת המפה, ויחמיר. בשעת הדחק, כיון שתחומין דרבנן, ניתן להסתמך על חישוב האמה כשיטת החזו"א, ועיי"כ "להרויח" עוד 192 מ' במדידת 2000 אמה. כמו כן, עוד 70.6 אמה כדין נתינת קרפף לעיר, ניתן להוסיף פעמיים, לנקודת היציאה ולנקודת היעד (רמ"א שצח,ה ושר"ע,שצח,ז).

ניתן גם להקל כדעת הנודע ביהודה (או"ח תנינא נא) ולעשות ריבוע פרטי, שלא לפי רוחות השמים, עיי"כ מרויחים את שני האלכסונים כשמכוונים את קדקדי הריבועים זה כנגד זה.

¹ שו"ע שצח,ג. ספר "תחומ שבת ומדידתו" מאת הרב מיכאל שמואל בלייכר ז,ז, עמ' 29.
² "תחומ שבת ומדידתו" סעיף ז,א עמ' 27, עיין היטב בהערות על הדף ובמילואים בסוף המפר עמ' 100

ד. ממשואות יצחק למרכז שפירא

1. ממשואות יצחק למרכז שפירא וחזרה, ולהיפך, ללא הנחת עירוב תחומין

למדנו בגמ' (עירובין ס:):

אמר רב אידי אמר רבי יהושע בן לוי: היה מודד ובא, וכלתה מדתו בחצי העיר אין לו אלא חצי העיר, כלתה מדתו בסוף העיר נעשית לו העיר כולה כד' אמות ומשלימין לו את השאר.

ונפסקו הדברים להלכה, ברמב"ם (הלכות שבת פכ"ז ה"ה):

מהלך אלפיים אמה שיש לו להלך, ושלמה מדתו בתוך דיר או סהר או מערה או בתוך המדינה, אינו מהלך אלא עד סוף מדתו, ואין אומרים הואיל וכלתה מדתו בתוך רשות היחיד מהלך את כולה.

וכ"פ הרמב"ם בהלכות עירובין (פ"ו ה"ג), וכן פסק בשו"ע (תח ס"א).

מקצה ריבוע משואות יצחק לקצה ריבוע מרכז שפירא 750 מ'. לכאורה, ללא הנחת עירוב תחומין, אפשר ללכת ממשואות יצחק עד לעומק של 210 מ' בתוך מרכז שפירא (2). אולם גבולה המערבי של מרכז שפירא, זה הפונה לעבר משואות

יצחק, מגודר היטב, ואין אפשרות להכנס לישוב מצד זה. שער הישוב (1) נמצא בצדו הצפוני, והמרחק בין קצהו המזרחי של ריבוע משואות יצחק לשער מרכז שפירא הוא למעלה מ 960 מ'. נמצא שאע"פ שאין בין קצות הריבועים אלפיים אמה, אין אפשרות ללכת ממשואות יצחק למרכז שפירא ללא הנחת עירוב תחומין.

בשעת הדחק ניתן להקל וללכת, בהסתמך על צירוף הקולות הבאות:
א. לרבע את הישובים שלא לפי רוחות השמים, ולכוון את קדקדי הריבועים זה כלפי זה. בצורה זו נבלעים ריבועי משואות יצחק ומרכז שפירא זה בזה ואפשר ללכת מישוב אחד אל קצה הישוב השני ולהיפך, מבלי לטלטל כמובן, מחוץ לגבולות צוה"פ. (דין ריבועים נבלעים יפורט להלן בסעיף ה3).

ב. למדוד אמה כשיטת החזו"א. (תוספת של 192 מ').

ג. להוסיף 141.3 אמה כדין קרפף. (תוספת של כ - 67 מ').

ע"י לעיל בסוף פרק ג' פירוט הקולות ומקורן.

לגבי הליכה ממרכז שפירא למשואות יצחק, ללא הנחת עירוב תחומין, ניתן להגיע עד אזור הרפת (3) ושם יש לעצור, כדין כלתה מדתו בחצי העיר. לענין החזרה, כל שלא הניח עירוב תחומין יכול לחזור למקומו, ולנוע ללא הגבלה בכל השטח המוקף, לכל הדעות.

2. המלצה להנחת עירוב תחומין

למדנו ברמב"ם (עירובין פ"ו ה"א וה"ב):

מי שיצא מן המדינה בערב שבת והניח מזון שתי סעודות רחוק מן המדינה בתוך התחום, וקבע שבינתו שם, אע"פ שחזר למדינה ולן בביתו נחשב אותו כאילו שבת במקום שהניח בו שתי הסעודות, וזה הוא הנקרא עירוב תחומין. ויש לו להלך ממקום עירובו למחר אלפיים אמה לכל רוח.

וכ"פ השו"ע (תח ט"א).

ועוד למדנו במשנה (עירובין פ"ג):

כיצד משתתפין בתחומין? מניח את החבית ואומר הרי זה לכל בני עירי,
לכל מי שילך לבית האבל או לבית המשתה...

ובגמ' שם:

אמר רב יוסף אין מערבין אלא לדבר מצוה.

נחלקו המתבר והרמ"א בהגדרת "דבר מצוה".

לדעת השו"ע (תס"א):

אין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה, כגון שהיה רוצה לילך לבית האבל, או לבית המשתה של נישואין, או להקביל פני רבו או חברו שבא מן הדרך וכיוצא באלו.

אולם הרמ"א (ט"ו) מרחיב את הגדרת "דבר מצוה" ומוסיף:

או שרוצה לילך לטייל ביו"ט או כשבת בפרדס שיש בו שמחה, בזה מקרי דבר מצוה.

מקור דברי הרמ"א בספר תרומת הדשן (סי' ע"ז).

משמע שהרוצה ללכת בשבת ממשואות יצחק למרכז שפירא או להיפך, צריך להניח עירוב תחומין בין הישובים, ועיי"כ להכפיל את תחום הליכתו. אלא שעדיין חובה עליו להשמר מלצאת מתחום 4000 אמה, כדין כלתה מדתו בחצי העיר (עיי"ן לעיל סעיף 1ד). למעשה, בן משואות יצחק שהניח עירוב תחומין לכיוון מרכז שפירא, יכול ללכת בכל מרכז שפירא וביה"ס, אך לא בכל קיבוץ עין צורים. אע"פ שמרכז שפירא ועין צורים מוקפים כרה"י, עליו לעצור באזור ישיבת הקבה"ד, כי שם כלים 4000 אמה. אולם, יש דרך להרחיב את תחום הליכתו של המניח עירוב תחומין.

למדנו במשנה (עירובין ס"א):

מי שהיה בעיר גדולה ונתן עירובו בעיר קטנה. בעיר קטנה ונתן את עירובו בעיר גדולה - מהלך את כולה וחוצה לה אלפיים אמה.

וכן פסק הרמב"ם (פ"ו מעירובין ה"ד):

המניח עירובו ברה"י אפילו היתה מדינה גדולה כנינוה, ואפילו עיר חריבה או מערה הראויה לדיוורין מהלך את כולה וחוצה לה אלפיים אמה לכל רוח.

וכ"פ המחבר (ש"ע ס"י תח ס"ב).

בן משואות יצחק שיניח עירוב תחומין בתחום אלפיים אמה, בתוך מרכז שפירא (באחד מבתי השורה המערבית של מרכז שפירא (4)) יכול ללכת ממשואות יצחק למרכז שפירא, ומשם לביה"ס, לעין צורים ועוד אלפיים אמה מחוץ לעין צורים, שבעזרתם ניתן להגיע למרכז מושב שפיר. העובדה שבין משואות יצחק למקום הנחת העירוב מפרידה גדר, אינה פוסלת את העירוב מדין "צריך שיהא הוא ועירובו במקום אחד", כיון שיכול להגיע לעירוב ע"י פריצת הגדר, שהיא מלאכה דרבנן, וכ"פ המחבר (ש"ע ס"י תח ס"ב):

אם יכול להוציאו בלא עשיית מלאכה דאורייתא, הרי זה עירוב.

בן מרכז שפירא/עין צורים, שיניח עירוב תחומין בתחום אלפיים אמה, בתוך משואות יצחק (5) יכול להלך בכל משואות יצחק ואלפיים אמה תוצה לה, דהיינו עד הפנייה לקיבוץ נגבה, וכמעט עד הכניסה המערבית של מתנה עמנואל (גיז'ליס). לענין חזרת מניח העירוב למקומו, נחלקו בדבר המחבר והרמ"א בסי' ת"ח ס"א. לדעת המחבר, אין לו לחזור אלא עד אלפיים אמה ממקום עירובו, ושם עוצר כדין "כלתה מדתו בחצי העיר". לדעת הרמ"א, כשחוזר לעיר שלן בה, נעשית לו כל העיר כדי אמות ואינו מוגבל בחזרתו.

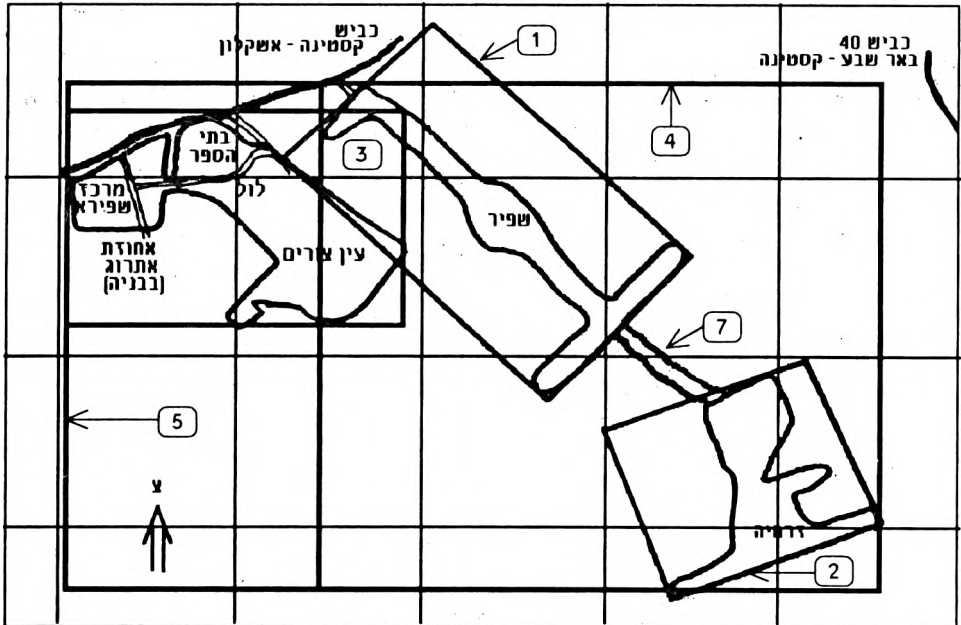
במאמר המקביל למאמרנו (תחומין ה' עמ' 43) מובאת תשובת הרב חיים דוד הלוי, שמתיר לספרדים להקל לענין חזרה - כדעת הרמ"א בהליכה לדבר מצוה וצורך גדול, ולהחמיר כשיטת המחבר - בהליכה לצורך טיול וכדומה. הרב שמעון לפיד, אכן הניח עירוב תחומין עבור אנשי מרכז שפירא בתוך משואות יצחק, ועירוב תחומין עבור אנשי משואות יצחק בתוך מרכז שפירא.

3. אחוזת אתרוג

בימים אלו מוקמת סמוך למרכז שפירא, שכונת מגורים חדשה בשם אחוזת אתרוג.

בשלב זה (כסלו תשנ"ו) אתר הבנייה אינו מגודר, ולכן ההולכים לטייל בשבת לכיוון אחוזת אתרוג אינם רשאים לטלטל כלל, אך לא מוגבלים בהליכה ללא טלטול לכיוון אחוזת אתרוג, כיון ששטח הבנייה נמצא בתוך ריבוע מרכז שפירא/עין צורים.

ה. מעין צורים לשפיר ולזרחיה

1. ריבוע שפיר כנגד צלעות מקבילות

עיר שיש לה שתי צלעות מקבילות מרבעים אותה לפי צלעות אלו (שונה הלכות שצח ב"ס).

מושב שפיר עונה בדיוק להגדרה הנ"ל, שכן בכניסה למושב ובסופו שתי שורות בתים מקבילות שלפיהן יש לרבע את הישוב (1).

2. זרחיה - עיר שיש לה צלע אחת ישרה הממלאת כל רחבה

למדנ"ז, עיר שיש לה צלע אחת ישרה הממלאת כל רחבה, מרבעים אותה לפי צלע זו.

הלכה זו מתישמת בדיוק בזרחיה, ששורת הבתים הדרומית במושב ממלאת את כל רוחב המושב. ואכן כך יש לרבע מושב זה (2).

¹חזו"א סי' פ' דף נ"ד: וכן ק"י סי"ק כ"ג.

3. עין צורים ושפיר ריבועים נבלעים זה בזה

התבוננות במפה מלמדת שריבועי שפיר ועין צורים נבלעים זה בזה, כלומר ישנו שטח שמוקף ע"י שני הריבועים (5).

דין ריבועים נבלעים זה בזה לא נידון בתלמוד ובראשונים, אולם פוסקים אחרונים פסקו לצרף ריבועים אלו לעיר אחת, ואח"כ לחזור ולרבעם מחדש כעיר אחת גדולה⁴.

בימים אלו נסתיימה העבודה לצירוף ההיקף של שפיר וזרחיה (7). מעתה נחשבים שני המושבים כרה"י אחת, ומותרים ההליכה והטלטול בין שפיר לזרחיה ולהיפך.

מעתה, אין לרבע אותם כנ"ל, אלא ע"פ רוחות השמים (4), כדין כל עיר. השלכה מעשית נוספת לחיבור הישובים הנ"ל, היא הגדלת הריבוע המשותף לשפיר ועין צורים, הנובע מדין ריבועים נבלעים, באופן שיכלול גם את זרחיה.

בתרשים מסומן ריבוע אחד (5) הכולל את הישובים: מרכז שפירא, ביה"ס, עין צורים, שפיר וזרחיה.

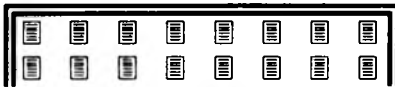
שים לב: מרכז שפירא, ביה"ס ועין צורים דינם כרה"י ומותרים אף בטלטול וה"ה לזרחיה ושפיר, לאחר שהושלם ההיקף, אולם כשהולכים מעין צורים לשפיר אין לטלטל!!!

כיון שעל סמך דין ריבועים נבלעים באזורנו, אנו יוצרים ריבוע אחד גדול, הכולל את הישובים מרכז שפירא, ביה"ס, עין צורים, שפיר וזרחיה, ומאפשרים הליכה ללא טלטול בכל תחומי הריבוע ואלפיים חוצה לו, חפשי מקורות לדין זה בתלמוד ובראשונים. דברים מפורשים לא מצאתי, אך ישנם רמזים מהם משתמע, שיש בתלמוד יסוד לדין ריבועים נבלעים זה בזה.

למדנו בגמ' (עירובין נה.):

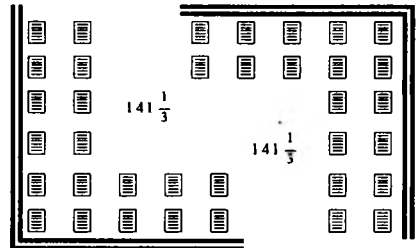
חומת העיר שנפרצה - במאה וארבעים ואחת ושליש.

ומפרש רש"י, שאם רוחב הפרצה 141 ושליש ומעלה נעשו כשתי עיירות, ודוקא כשהפרצות מכוונות זו כנגד זו כזה: <

$$141 \frac{1}{3}$$

אבל אם יש ביניהם בתיים או שאינם מכוונים זה כנגד זה, כזה: >

נחשבים כעיר אחת, אפילו יש ביניהם 141 ושליש ויותר.

ומשמע מדברי רש"י, שנחשבים כעיר אחת כיון שריבועיהם נבלעים זה בזה.

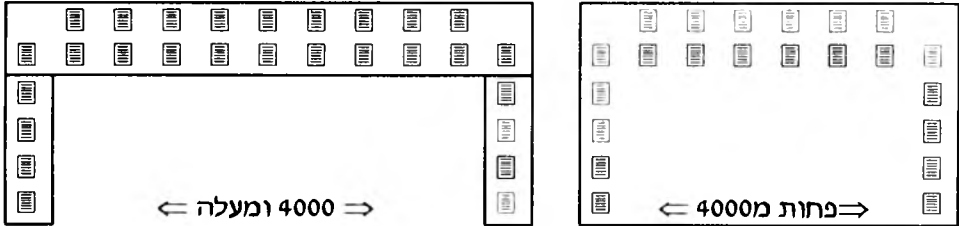
מכאן הסיק החזון איש (עירובין ק"טז)

⁴ שונה הלכות טזח, יט, כא. שו"ת מנחת יצחק חלק ח' סי' לג. מחזה אליהו סי' עג, עז. קונטרס רבוע העיר אות ל'.

שריבועים נבלעים מתרבעים כעיר אחת.
 אמנם בהמשך דבריו מסתייג מעט ממסקנתו ומציע הסבר אחר, אולם נראה
 שדבריו הראשונים עיקר, שהרי לא סייג דבריו אלא בסופם ובסוגריים.

ועוד למדנו במסכת עירובין (סו):

אמר רב הונא: עיר העשויה כקשת, אם יש בין שני ראשיה פחות מארבעת
 אלפים אמה מודדין לה מן היתר, ואם לאו מודדין לה מן הקשת.

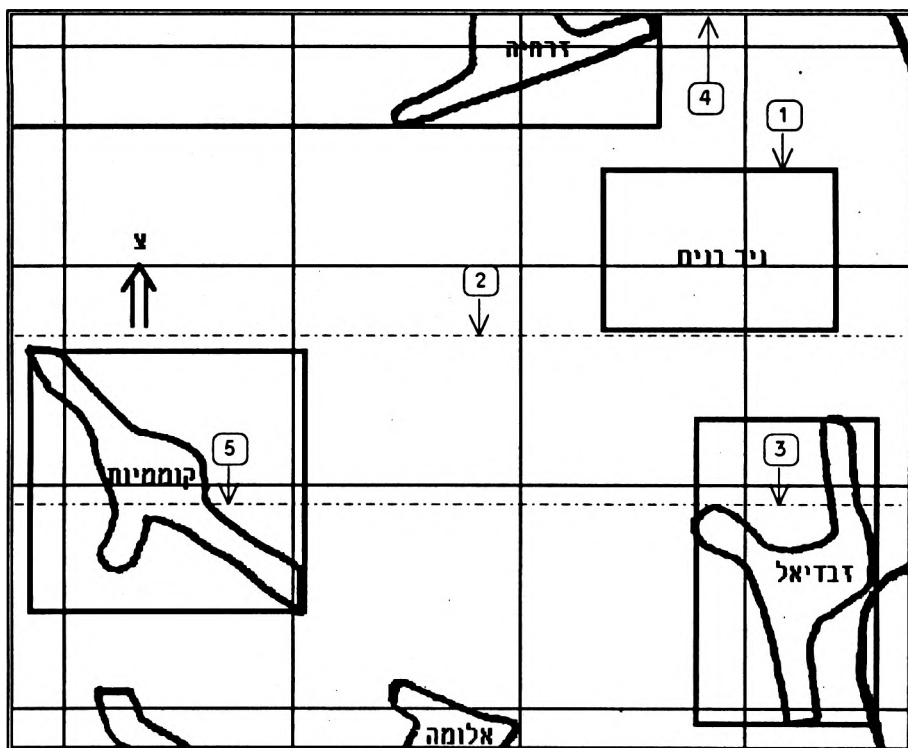
ומפרש רש"י:

שתחום ראשה זה נבלע בתוך תחום ראשה האחר, נעשית עיר אחת,
 ומודדין לה מן היתר, ורואין כאילו היא מלאה בתים, ואם יותר אין מצרפין
 אותה להיות אחת, ומודדין לה מן הקשת...

וכן משמע ברשב"א ובריטב"א על אתר.
 נמצאנו למדים, שתחומים הנבלעים זה בזה מצרפים בתים לעיר אחת וכ"ש
 לריבועי ערים שנבלעים זה בזה.

כך הבין האור שמת (הלכות שבת כח, ח) וכן בשו"ת מנחת יצחק (כרך ח תשובה לג).
 ויש לתמוה: כיצד השוו דין עיר העשויה כקשת, שהיא מלכתחילה מוגדרת כעיר
 אחת, לדין שתי ערים נפרדות שריבועיהם נבלעים זה בזה? וכיצד מצרפים ערים
 נפרדות על סמך צירוף בתים מרוחקים בעיר אחת (עיר העשויה כקשת)?
 דנתי בענין זה ארוכות עם ידידי - שכני הרב שמעון לפיד והרב רא"ס הכהן
 והעלנו חרס בידינו, אולם נראה, שבצרוף מסקנת החזון איש מדין "חומת העיר
 שנפרצה", ודברי שאר האחרונים שפורטו לעיל, יש למיקל לצרף ריבועים נבלעים
 על מי לסמוך.

ו. מזרחיה לניר בנים

1. ניר בנים - עיר שאינה מוקפת

למדנו ברמב"ם (שבת פכ"ח הל' א-ב):

... היה בית זה קרוב למדינה כשבעים אמה ובית שני קרוב לבית ראשון כשבעים אמה ובית שלישי קרוב לשני כשבעים אמה, וכן עד מהלך כמה ימים - הרי הכל כמדינה אחת, וכשמודין מודין מחוץ לבית האחרון, והוא שיהיה בית דירה זה ארבע אמות על ארבע אמות או יתר.

וכ"פ השו"ע (סי' שצח סעי' ו) ⁵.

בין מושב זרחיה למושב זבדיאל שוכן מושב חילוני בשם ניר בנים. ניר בנים אינו מוקף, ולכן יש להתייחס אליו כאל שורת בתים. במדידות שערכתי במקום נמצא, שהמרחק בין בית לבית בד"כ פחות משבעים אמה. רוחב חלקות הבתים 50 מ' ורוחב הבית עצמו 18 מ', כך שאין בין הבתים יותר מ- 32 מ', שהם לכל הדעות פחות משבעים אמה. נוסף לכך, חלק גדול מהבתים הורחב, ועיי"כ נתקרבו הבתים זה לזה. גם אם נמצא במושב מקומות מסוימים בהם המרחק בין הבתים עולה על שבעים אמה הרי שיש לדון מקומות אלו כשתי ערים סמוכות, שנותנים לכל אחת שבעים

⁵ מקור הדברים במשנה מסכת עירובין פרק חמישי משנה ב', ובגמ' עירובין נז.

אמה, כך שאפילו אם יש ביניהם 140 אמה דינם כעיר אחת, בתנאי שיש לפחות שלושה בתים מכל צד.
וכ"פ הרמב"ם (שבת פכ"ח ה"ה):

היו שתי עיירות זו סמוכה לזו, אם יש בניהם מאה וארבעים ושליש אמה כדי שיהיה שבעים אמה ושיריים לכל אחת - חושבים שתיהם כעיר אחת, ונמצא כל עיר מהן מהלכת את כל העיר השניה, וחוצה לה אלפיים אמה.

פשוט אי"כ, שיש לרבע את ניר בנים ע"פ בתיה הקיצוניים, וכך סמנתי במפה (1). ושוב יש לחזור ולהדגיש את ההבדל בין היתר הליכה להיתר טלטול. כשמצרפים בתי עיר משום שאין ביניהם למעלה משבעים אמה או מאה וארבעים אמה בין שתי קבוצות בתים, אין הדבר מתיר טלטול בין הבתים! שהרי אין כאן רה"י, ולכן מהלך בלא לטלטל בכל העיר ואלפיים מחוץ לעיר. רק אם הוקפה העיר כדין רה"י מותר לטלטל בתוכה וארבע אמות חוצה לה.

2. ניר בנים בלוע בתחומו של זרחיה

למדנו בגמ' (עירובין 10):

...כלתה מדתו בסוף העיר נעשית לו העיר כולה כד' אמות ומשלימין לו את השאר.

ונפסקו הדברים להלכה ברמב"ם ובשו"ע.

הוא אומר: המהלך מעירו וחלף דרך ישוב שכן, ועדיין הוא בתוך אלפיים למקומו - מרחיבין לו את התחום לאותו כיוון, וכל הישוב הבלוע אינו אלא כד' אמות. דין זה מתקיים גם אם הישוב הבלוע אינו מוקף לרה"י.

כשנמדוד אלפיים אמה לדרום מהצלע הדרומית של ריבוע שפיר-זרחיה (2), נמצא שמושב ניר בנים בלוע כולו בתוך התחום. לקביעה זו מספר משמעויות מעשיות:

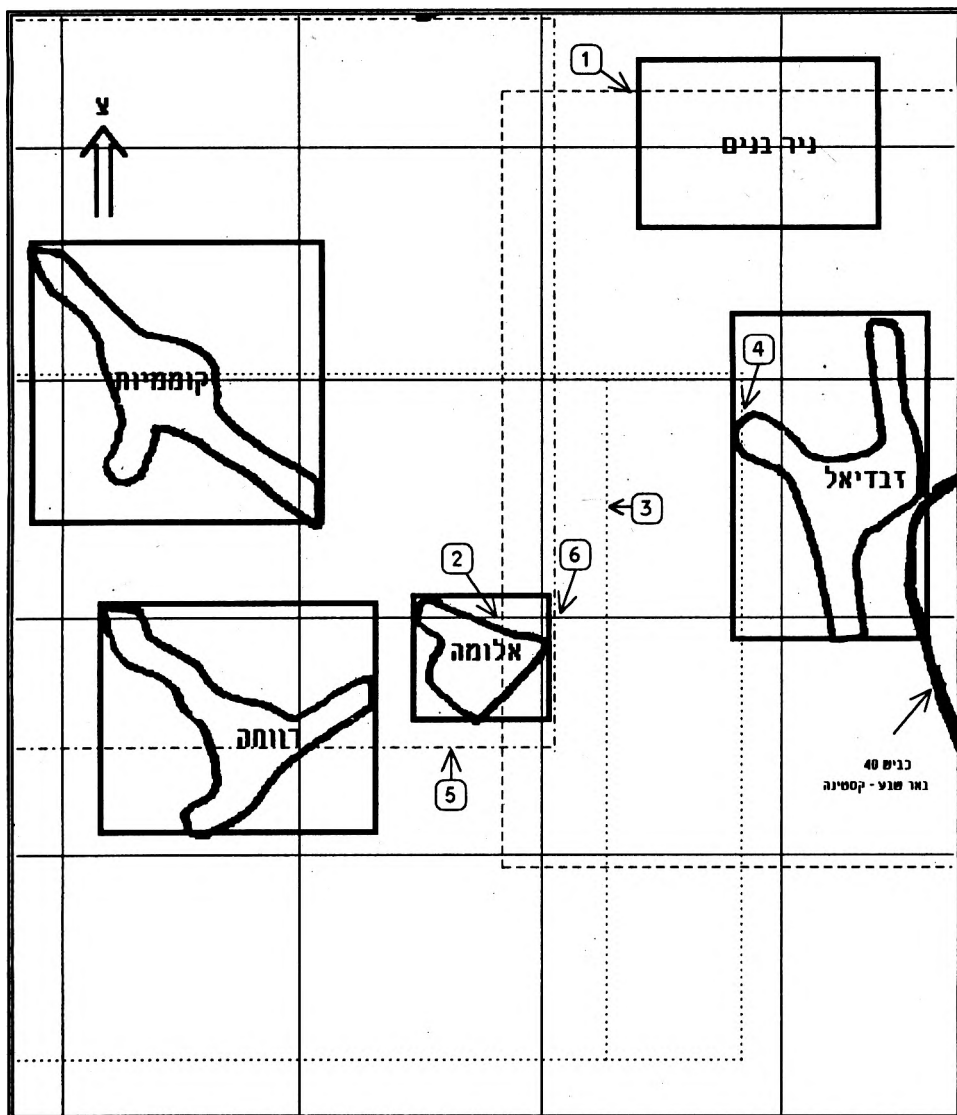
1. מותר להלך בלא טלטול מזרחיה לכל מושב ניר בנים.
2. כיוון שעבור בן זרחיה, ניר בנים הוא כד' אמות, מותר להלך מזרחיה עד קרוב ל-350 מ' בתוך מושב זבדיאל, שם כלים אלפיים אמה של בן זרחיה, כשמחשבים את מושב ניר בנים כד' אמות (3). ע"י הנחת עירוב תחומין יוכל ללכת בכל המושב.

דין זה חל גם על בני מרכז שפירא ועין צורים ע"פ האמור בפרק הקודם. מאותה סיבה, מותר לבני מרכז שפירא, עין צורים, שפיר וזרחיה ללכת עד מרכז מושב קוממיות ללא הנחת עירוב תחומין (5).

3. בן ניר בנים יכול לילך רק עד מרכז זרחיה (4) כיוון ששם כלים אלפיים אמותיו, ואינו יכול להמשיך ללכת, שהרי כלתה מדתו בחצי העיר (כמבואר בסעיף 1ד).

גם כאן ניתן להניח עירוב תחומין בתוך זרחיה ולהתיר ע"כ הליכה עד קצה זרחיה (וגם שפיר לאחר שחוברו) ועוד אלפיים חוצה להם. (באור הדברים בסעיף 2ד).

ז. זבדיאל, אלומה, רווחה וקוממיות

בן זבדיאל (-----) יכול להלך, ללא הנחת עירוב תחומין, לצפון - כמעט עד סוף ניר בנים (1), ולמערב - עד אמצע אלומה (2). ולהגדיל תחומו ע"י הנחת עירוב תחומין כמבואר בסעיפים 9 וד2. יש לזכור שניר בנים אינו רה"י, ולכן אינו כדי אמות למניח עירובו בתוכו.

מרכז אלומה (חזון יחזקאל) הוא הקטן שבין ארבעת הישובים הנ"ל, ובלוע בתחומה של רווחה.

ע"פ דין כלתה מדתו בסוף העיר (סעיף 21), מותר לבן רווחה (.....) להלך לכיוון מזרח עוד כ 580 מ' נוספים, ע"י שנבלע מרכז אלומה בתוך התחום (3).

ומאריך את התחום כמידת ארכו פחות ארבע אמות. נמצא שבן רווחה יכול להלך למזרח, ללא הנחת עירוב תחומין, עד לפאתיו המערביים של מושב זבדיאל (4).

תחומן של בן קוממיות (-----) לדרום מגיע עד אמצע מושב רווחה (5) ללא הנחת עירוב תחומין. יש להקפיד שלא לעבור את תחום 2000 גם אם נמצאים בתוך המושב, כדין כלתה מידתו בחצי העיר (סעיף 1ד).

לכיוון דרום מזרח יכול בן קוממיות להלך בשבת עד קצה מושב אלומה (6) ללא הנחת עירוב תחומין. אלומה אינה נבלעת בתחום קוממיות, לא למזרח ולא לדרום, מכיוון שאיננה נמצאת מול קוממיות, אלא מול קרנותיה (אלכסון), ואין דין עיר הבלועה חל במצב כזה.

ודווקא כשהיא מובלעת נגד העיר או נגד עיבורה של עיר, אבל אם מובלעת כנגד הקרנות שנותנים לעיר, אין מודדים את התחום.

(שונה הלכות תח.ב. - ע"פ חזו"א

אר"ח קי"ס ק"ד)

החזו"א מבסס דין זה על הנובי"י - "...שעיקר המדידה כנגד העיר", וכן נפסק להלכה בספר "תחום שבת ומדידתו" (יב"ד עמ' 59).

ע"י הנחת עירוב תחומין לדרום מכפיל בן קוממיות את תחום הליכתו, ויכול להלך גם בכל רווחה, ואם יניח את עירובו למזרח יוכל להלך עד קצהו המערבי של מושב זבדיאל.

ח. טבלה מסכמת

י"ע יציאה	משואת יצחק	משואת שפירא	מרכז שפירא	אחוזת אחרת	בית הספר	עין צורים	שפיר	זרחיה	יר בניס	זבדיל	קוממיות	אלמה	רוחה
משואת יצחק													
מרכז שפירא													
בית הספר													
עין צורים													
שפיר													
זרחיה													
יר בניס													
זבדיל													
קוממיות													
אלמה													
רוחה													

הערות לטבלה - בעמוד הבא.

הערות לטבלה

- שורה ראשונה - ללא הנחת ערוב תחומין.
- שורה שניה (עם רקע) - ע"י הנחת עירוב תחומין.
- המדידות לפי הגר"א"ח נאה.
- טלטול אסור א"כ צויין אחרת.
- כשצויין מיקום ספציפי כגון: מרכז המושב וכדו' - הכוונה לקו אורך או רוחב בהתאם לריבוע ישוב המוצא.
- הטבלה, כמו המאמר כולו, מסתמכת על נתוני השטח ביום כתיבת המאמר (כסלו תשנ"ו).

